

HANDBOEK FAMILIAAL VERMOGENSRECHT

HANDBOEK FAMILIAAL VERMOGENSRECHT

Renate BARBAIX

Handboek familiaal vermogensrecht
Renate Barbaix

© 2016 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

ISBN 978-94-000-0762-8
D/2016/7849/131
NUR 822

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

VOORWOORD

Het voorliggende boek is gegroeid uit de lesvoorbereidingen van mijn colleges familiaal vermogensrecht (3e bachelor), die ik sedert februari 2008 doceer aan de Universiteit Antwerpen.

Het boek werd eerder gepubliceerd als *Handboek Erfrecht en giften* (2011). Later werd het opgesplitst in verschillende delen (*Beginselen relatievermogensrecht*, 2012 en *Beginselen erfrecht*, 2013).

Nu opteerde ik ervoor om alle onderdelen opnieuw te integreren in een allesomvattend handboek. De complexiteit van het familiaal vermogensrecht en de haast permanente wisselwerking tussen de drie grote deeldomeinen van het familiaal vermogensrecht waren de belangrijkste redenen voor deze keuze.

In een tijd waarin grote hervormingen van het familiaal vermogensrecht zijn aangekondigd, heb ik getwijfeld om het manuscript af te werken. Omdat de 'oude' regels echter hoe dan ook nog geruime tijd relevant zullen zijn, heb ik uiteindelijk beslist om het boek af te werken.

Het boek beoogt de lezer een algemeen maar toch gedetailleerd overzicht te geven van de bijwijken zeer technische regels van het ruime familiaal vermogensrecht. Ik heb ook getracht de onderlinge wisselwerking tussen de drie deeldomeinen van het familiaal vermogensrecht zoveel mogelijk bloot te leggen. De focus ligt steeds op de basisprincipes, zodat het een nuttig instrument kan zijn, zowel voor de student als voor de professional die regelmatig met problemen van familiaal vermogensrecht wordt geconfronteerd.

Op deze wijze hoop ik een zo breed mogelijk publiek te bereiken.

Wie niet thuis is in de materie, kan ter kennismaking van het rechtsdomein, te rade gaan in mijn boek *Familiaal vermogensrecht in essentie* (Intersentia, 2016, tweede editie).

De tekst is up to date gehouden tot en met 31 december 2015. Wijzigingen en evoluties uit 2016 zijn slechts in beperkte mate verwerkt.

Omdat het op het ogenblik van het afwerken van de tekst nog te onduidelijk was welke richting de hervormingen van het familiaal vermogensrecht zouden uitgaan, is met deze aankomende hervormingen nog geen rekening gehouden.

Een boek schrijven van een dergelijke omvang is een intense inspanning, zelfs wanneer die is gespreid over een hele tijd.

Grote delen van het boek schreef ik in Nieuwpoort, mijn tweede thuisbasis en de plaats waar ik ook grote delen van mijn jeugd doorbracht. Toen en nu waren de zee mijn muze. Vele inzichten zijn er gekomen wanneer ik, na een dag werken op een tekst, bij avond of nacht een wandeling maakte op het strand.

Ik draag dit boek op aan mijn grootouders Johannes Baptist Storme (1925-2013) en Gabrielle Vanhove (1922-).

Renate Barbaix

Nieuwpoort, 1 mei 2016

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	v
------------------------	---

DEEL I

RELATIEVERMOGENSRECHT	1
-----------------------------	---

Algemene bibliografie	3
-----------------------------	---

Inleiding	5
-----------------	---

ONDERDEEL 1.

HUWELIJKSVERMOGENSRECHT	9
-------------------------------	---

Afdeling 1. Definitie en begrippen	9
--	---

Afdeling 2. Bronnen van het huwelijkvermogensrecht	11
--	----

Hoofdstuk 1

Het primair stelsel	13
---------------------------	----

Inleiding	13
-----------------	----

Afdeling 1. Toepassingsgebied <i>ratione personae</i> en <i>ratione materiae</i>	15
--	----

Afdeling 2. Krachtlijnen van het primair stelsel	16
--	----

I. Krachtlijn 1. Gelijkheid en behoud van de handelingsbekwaamheid	17
--	----

II. Krachtlijn 2. Solidariteit tussen de echtgenoten en bescherming van het gezinsleven	18
---	----

A. Hulp- en bijdrageverplichting	19
--	----

B. De bescherming van de gezinswoning	25
---	----

§ 1. Echtgenoot (of één van hen) is eigenaar van of houder van een zakelijk recht op de gezinswoning	30
--	----

§ 2. Echtgenoot (of één van hen) is huurder van de gezinswoning	32
---	----

C. Hoofdelijkheid voor de huishoudelijke schulden	35
---	----

D. Handhavingsregime	37
----------------------------	----

§ 1. Dringende voorlopige maatregelen	37
---	----

§ 2. Nietigverklaring van bepaalde rechtshandelingen	39
--	----

III. Krachtlijn 3. Behoud van de zelfstandigheid	41
--	----

A. De vrijheid van beroepsuitoefening	41
---	----

B.	Inning en besteding van de inkomsten	43
C.	Opening van een bankrekening of een kluis	44

Hoofdstuk 2.

Secundair huwelijksvermogensrecht	45
--	-----------

Afdeling 1. Wettelijk huwelijksvermogensstelsel	48
---	----

I. Het statuut van de goederen	49
--	----

A. De residuaire gemeenschapskwalificatie als uitgangspunt	52
--	----

§ 1. Principe	52
-------------------------	----

§ 2. Bewijs	53
-----------------------	----

B. De baten	57
-----------------------	----

§ 1. Baten van het eigen vermogen	58
---	----

a. Goederen eigen omwille van hun oorsprong	58
---	----

1. Goederen eigen omwille van het ogenblik van de verwerving	58
--	----

2. Goederen verkregen onder kosteloze titel	61
---	----

b. Goederen eigen door hun aard	63
---	----

1. De accessoria	63
----------------------------	----

i. Toebehoren van eigen onroerende goederen of onroerende rechten	64
---	----

ii. Toebehoren van eigen waardepapieren	66
---	----

iii. Goederen aan een echtgenoot overgedragen door een bloedverwant in de opgaande lijn	67
---	----

iv. Het aandeel door een echtgenoot verkregen in een goed waarvan hij reeds mede-eigenaar is	68
--	----

v. Goederen verkregen door zaakvervanging, belegging of wederbelegging van eigen goederen	69
---	----

vi. Gereedschappen en werktuigen die dienen tot de uitoefening van het beroep	74
---	----

vii. Rechten verbonden aan een personenverzekering door de begunstigde zelf gesloten, die hij verkrijgt bij de dood van de echtgenoot of na de ontbinding van het stelsel	76
---	----

2. De strikt persoonlijke goederen	82
--	----

i. Klederen en voorwerpen voor persoonlijk gebruik	82
--	----

ii. Het literaire, artistieke en industriële eigendomsrecht	82
---	----

iii.	Het recht op herstel van persoonlijke, lichamelijke of morele schade.	83
iv.	Het recht op een pensioen, een lijfrente of een soortgelijke uitkering, dat één van de echtgenoten alleen bezit	85
v.	De lidmaatschapsrechten verbonden aan gemeenschappelijke aandelen in vennootschappen waarin alle aandelen op naam zijn, indien die toebedeeld zijn aan of ingeschreven zijn op naam van één echtgenoot alleen	89
§ 2.	Baten van het gemeenschappelijk vermogen.	91
a.	Inkomsten uit beroepsbezigheden.	93
b.	Vruchten, inkomsten en interesten van eigen goederen.	93
c.	Schenkingen en legaten aan beide echtgenoten.	95
C.	De schulden.	95
§ 1.	Het definitief passief en het voorlopig passief	96
§ 2.	<i>Contributio</i> – definitief passief.	97
a.	Eigen schulden	98
1.	Schulden eigen door hun oorsprong	99
2.	Schulden eigen door hun aard	100
i.	Schulden door een van der echtgenoten aangegaan in het uitsluitend belang van het eigen vermogen	100
ii.	Schulden ontstaan uit een persoonlijke of zakelijke zekerheid door één van de echtgenoten gesteld in een ander belang dan dat van het gemeenschappelijk vermogen	101
iii.	Schulden behorende tot een door een der echtgenoten uitgeoefend beroep dat hem verboden is krachtens artikel 216, of ontstaan uit handelingen die een der echtgenoten niet mocht verrichten zonder de medewerking van de andere echtgenoot of zonder rechterlijke machtiging	102
iv.	Schulden ontstaan uit een strafrechtelijke veroordeling of uit een onrechtmatige daad begaan door een der echtgenoten	103
b.	Gemeenschappelijke schulden	104
1.	De schulden aangegaan door beide echtgenoten, gezamenlijk of hoofdelijk.	104

2.	Schulden aangegaan door een van de echtgenoten ten behoeve van de huishouding en de opvoeding van de kinderen	105
3.	Schulden door een der echtgenoten aangegaan in het belang van het gemeenschappelijk vermogen	106
4.	Schulden ten laste van giften, aan de twee echtgenoten gezamenlijk of aan een van de echtgenoten onder beding dat de gegeven of vermaakte goederen gemeenschappelijk zijn	107
5.	De interesten die een bijzaak vormen van de eigen schulden van een der echtgenoten	107
6.	Onderhoudsschulden jegens bloedverwanten in de neerdalende lijn van één van de echtgenoten . . .	107
§ 3.	<i>Obligatio</i> – voorlopig passief	110
a.	Verhaalsrecht van de schuldeisers met betrekking tot de eigen schulden	111
1.	Regel	111
2.	Uitzonderingen	112
i.	Beperkte verhaalsmogelijkheid: verhaal op het gemeenschappelijk vermogen in de mate dat dit vermogen zich heeft verrijkt.	112
ii.	Beperkte verhaalsmogelijkheid: verhaal op de helft van de nettobaten van het gemeenschappelijk vermogen	113
iii.	Integrale verhaalsmogelijkheid: verhaal op het eigen vermogen van beide echtgenoten en op het gemeenschappelijk vermogen	115
b.	Verhaalsrecht van de schuldeisers met betrekking tot gemeenschappelijke schulden.	116
1.	Regel	116
2.	Uitzonderingen	117
II.	Het bestuur van de vermogens	119
A.	Bestuur van het eigen vermogen	122
B.	Bestuur van het gemeenschappelijk vermogen	122
§ 1.	Principe: het concurrent bestuur.	124
§ 2.	Uitzondering 1: alleenbestuur	128
a.	Op grond van de regels van het primair stelsel	128
b.	Beroepsuitoefening.	128
§ 3.	Uitzondering 2: het gezamenlijk bestuur.	131
a.	Daden van beschikking bij gezamenlijke beroepsuitoefening.	133

b.	Gewichtige rechtshandelingen	134
c.	Schenking van gemeenschapsgoederen	137
C.	Beschermingsmechanisme bij onrechtmatig gebruik van de bestuursregeling	138
§ 1.	Beschermingsmechanisme om de weigering of de onmogelijkheid om medewerking te verlenen te neutraliseren	139
§ 2.	Beschermingsmechanisme om het onrechtmatig optreden te voorkomen of ongedaan te maken	139
a.	Preventieve bescherming	140
1.	Het rechterlijk verbod	140
2.	Ontneming van de bestuursbevoegdheden	141
b.	Repressieve bescherming	142
1.	De vordering tot nietigverklaring	143
2.	De vordering tot schadevergoeding	144
III.	Ontbinding, vereffening en verdeling	146
A.	De ontbinding	146
§ 1.	Het begrip “ontbinding”	147
§ 2.	De gronden van de ontbinding van het stelsel	148
a.	Ontbinding van het huwelijk leidt tot ontbinding van het stelsel	150
b.	Ontbinding van het stelsel leidt niet noodzakelijk tot ontbinding van het huwelijk	151
§ 3.	Het ogenblik van de ontbinding van het stelsel	153
a.	Ogenblik van de ontbinding bij overlijden	154
b.	Ogenblik van de ontbinding bij echtscheiding en scheiding van tafel en bed	155
1.	Echtscheiding wegens onherstelbare ontwrich- ting van het huwelijk	155
2.	Echtscheiding door onderlinge toestemming	165
c.	Ogenblik van de ontbinding bij gerechtelijke scheiding van goederen	166
d.	Ogenblik van de ontbinding bij de minnelijke overgang naar een ander stelsel	167
§ 4.	De gevolgen van de ontbinding van het stelsel	168
a.	Postcommunautaire onverdeeldheid	168
b.	Boedelbeschrijving	172
B.	Vereffening en verdeling van het huwelijksvermogensstelsel	174
§ 1.	Stap 1. Vaststelling van de samenstelling van de verschillende vermogens	180
§ 2.	Stap 2. Opmaak van de vergoedingsrekeningen	180
a.	Begrip	181

b.	Vergoedingshypothesen	183
1.	Vermogensverschuivingen tussen één van de eigen vermogens en het gemeenschappelijk vermogen	184
2.	Overschrijding van de bestuursbevoegdheid	192
c.	Omvang van de vergoeding	193
1.	Basisbedrag	193
2.	Intresten	197
d.	Dubbele compensatie	199
§ 3.	Stap 3. Verrekening van de lasten van het gemeenschap- pelijk vermogen	201
§ 4.	Stap 4. Verrekening van de vergoedingen	202
§ 5.	Stap 5. Verdeling	203
a.	Principe: (kwalitatieve en kwantitatieve) gelijkheid	203
b.	De preferentiële toedeling als wettelijke uitzonde- ring op de regel van de kwalitatieve gelijkheid	205
1.	Algemeen	205
2.	Voorwerp van de preferentiële toewijzing	206
3.	Modaliteiten van de preferentiële toewijzing	208
4.	Toepassingsgebied <i>ratione materiae</i>	210
i.	Gemeenschapsgoederen	210
ii.	Andere dan gemeenschapsgoederen?	212
5.	Beneficiaris van de preferentiële toewijzing en toewijzingscriteria	215
6.	Toewijzingsprocedure	220
c.	Heling als wettelijke uitzondering op de regel van de kwantitatieve gelijkheid	221
§ 6.	Appendix – lot van de begunstigen bij levensverzeke- ring in geval van echtscheiding	222
Afdeling 2. Conventionele stelsels		225
I.	Inleiding	225
II.	Het huwelijkscontract	226
A.	Inhoudelijke geldigheidsvereisten	228
§ 1.	Toestemming	230
§ 2.	Bekwaamheid	231
B.	Vormvereisten	236
§ 1.	Voorhuwelijks huwelijkscontract	236
§ 2.	Wijziging van het huwelijksvermogensstelsel gedurende het huwelijk	239
a.	Algemeen	239
b.	De vormvereisten <i>sensu lato</i> voor de wijziging van het huwelijkscontract	240

1.	Algemeen	240
2.	De ‘gemeenrechtelijke wijzigingsprocedure’	243
i.	De wijzigingsakte en de facultatieve boedelbeschrijving	243
ii.	De publicatievoorschriften	247
3.	De “grote wijzigingsprocedure”	248
i.	De vormvereisten	248
ii.	“De vereffening van het vorige stelsel”	250
4.	Gevolgen van de wijziging	256
III.	De conventionele stelsels	256
A.	Algemeen	257
§ 1.	Contractvrijheid (en de grenzen daaraan)	257
§ 2.	Rol van het wettelijk stelsel	261
B.	Gemeenschapsstelsels	262
§ 1.	Typologie van de bedingen	264
a.	Het statuut van de goederen	264
1.	Inbreng of uitbreng	264
2.	Gevolgen van de wijziging van het statuut	266
b.	Vereffening en verdeling van het gemeenschappelijk vermogen	267
1.	Vereffening van het huwelijksvermogensstelsel	268
i.	De modaliteiten van de vergoedings- rekeningen	269
ii.	Tijdstip van de vergoeding?	270
2.	Verdeling van het gemeenschappelijk vermogen	272
i.	Afwijking van de principiële kwalitatieve gelijkheid	272
ii.	Afwijking van de principiële kwantitatieve gelijkheid	273
§ 2.	Kwalificatie van de toegekende voordelen	281
a.	Objectieve, onweerlegbare wettelijke kwalificatie	281
b.	Draagwijdte van de wettelijke kwalificatieregels	284
c.	De wettelijke kwalificatieregels – plafonds	286
1.	Kwalificatie van huwelijksvermogensrechtelijke voordelen tegenover gemeenschappelijke afstammelingen	286
2.	Kwalificatie van huwelijksvermogensrechtelijke voordelen tegenover niet-gemeenschappelijke afstammelingen	288
3.	Samenloop tussen gemeenschappelijke en niet-gemeenschappelijke afstammelingen	290
d.	Theorie van de huwelijksvoordelen	293

§ 3. Lot van de huwelijksvoordelen (en de overlevingsrechten) in andere gevallen dan bij overlijden.	297
a. Bij ontbinding van het huwelijksvermogensstelsel	297
1. Bij ontbinding van het stelsel door overlijden	297
i. Principe	297
ii. Uitzondering: (erfrechtelijke) onwaardigheid	298
2. Bij ontbinding van het stelsel door echtscheiding (of scheiding van tafel en bed)	303
3. De conventionele overgang naar een ander stelsel en de gerechtelijke scheiding van goederen	304
b. Bij de erkenning of vaststelling van een overspelige afstamming	305
c. Bij de feitelijke scheiding	307
C. Stelsel van scheiding van goederen	308
§ 1. Zuivere scheiding van goederen	311
a. Statuut van de goederen	312
1. Actief	312
2. Passief	313
3. Bewijs	313
b. Bestuur	315
c. Ontbinding, vereffening en verdeling van het huwelijksvermogensstelsel	316
§ 2. Correcties op het stelsel van scheiding van goederen	317
a. Externe of zakenrechtelijke correcties	319
b. Interne of verbintenisrechtelijke correcties	323
1. Aard en kenmerken van het verrekenbeding	323
2. De kwalificatie van de verrekenvordering	327

ONDERDEEL 2.

SAMENWONINGSVERMOGENSRECHT	329
--------------------------------------	-----

Inleiding	331
Afdeling 1. Definitie, historiek en begrippen	332
Afdeling 2. Bronnen van het samenwoningsvermogensrecht	334

Hoofdstuk 1.

Wettelijke samenwoning	335
---	-----

Inleiding	335
Afdeling 1. Primair wettelijk samenwoningsvermogensrecht	335
I. De solidariteit en de bescherming van het gezin	336

A.	Bescherming van de gezinswoning.....	336
B.	Bijdrageverplichting	336
C.	Hoofdelijkheid voor huishoudelijke schulden en de opvoeding van de kinderen	337
D.	Handhaving	337
II.	Toepassingsgebied <i>ratione personae</i> en <i>ratione temporis</i>	338
	Afdeling 2. Secundair wettelijk samenwoningsvermogensrecht?	339
I.	Wettelijke regeling	339
II.	Conventionele regeling	341
A.	Samenwoningsovereenkomsten	341
§ 1.	Algemeen.....	341
§ 2.	Contractvrijheid en beperkingen	342
B.	Beschermingstechnieken buiten een samenwoningsovereen- komst	343
	Hoofdstuk 2.	
	Feitelijke samenwoning	349
	Afdeling 1. Primair (feitelijk) samenwoningsvermogensrecht (?)	349
I.	Een (soort van) verplichting tot bijdrage in de lasten van de samenleving	349
II.	Hoofdelijkheid (?)	352
	Afdeling 2. Secundair (feitelijk) samenwoningsvermogensrecht (?)	352
I.	Wettelijke regeling	352
II.	Conventionele regeling	353
A.	Samenlevingsovereenkomsten	353
B.	Andere overeenkomsten	353
	DEEL II.	
	ERFRECHT	355
	Algemene bibliografie	357
	Inleiding	359
	Afdeling 1. Definitie en begrippen	359
	Afdeling 2. Bronnen van het erfrecht	361
	Afdeling 3. Het voorwerp van het erfrecht: de nalatenschap	362
I.	Het actief van de nalatenschap	362
II.	Het passief van de nalatenschap	366
III.	Extrapatrimoniale rechten	368
	Afdeling 4. De 'gewone' en de anomale nalatenschap	369
	Afdeling 5. Verkrijging <i>iure hereditario</i> – <i>iure proprio</i>	370

Hoofdstuk 1.	
Het openvallen van de nalatenschap	375
Afdeling 1. De nalatenschap valt open door de dood	375
I. “Overlijden”	376
A. Fysiek overlijden.....	376
B. Vermissing	376
C. Afwezigheid	377
II. Relevantie	380
Afdeling 2. De nalatenschap valt open in de woonplaats	380
Hoofdstuk 2.	
Erfbekwaamheid	383
Afdeling 1. Bestaan	385
I. De erfgenaam moet al leven.....	385
A. Algemeen.....	385
B. Het bijzondere geval van het reeds verwekte kind	386
C. Bijzondere problemen bij medisch begeleide voortplantings- technieken.....	388
II. De erfgenaam moet nog in leven zijn	390
A. Algemeen.....	390
B. Het bijzondere geval van vermissing en afwezigheid.....	391
C. Het bijzondere geval van de commoriënten	393
Afdeling 2. Niet onwaardig zijn.....	396
I. De onwaardigheid bij de ab intestaat devolutie.....	397
A. Algemene gronden van onwaardigheid	398
§ 1. Het oude recht	399
a. De onbetamelijke gedragingen.....	399
1. Veroordeling wegens doding of poging tot doding van de <i>decuius</i>	399
2. Het indienen van een lasterlijk geoordeelde aangifte ten laste van de <i>decuius</i> van een feit waarop een levenslange opsluiting of levens- lange hechtenis is gesteld	401
3. Verzuim van aangifte door een meerderjarige erfgenaam van de doodslag op de <i>decuius</i> gepleegd	402
b. Sanctie	403
c. Gevolgen van de onwaardigheid uit artikel 727 (oud) BW	405
1. Voor de onwaardige zelf.....	405
2. Voor de rechtsopvolgers van de onwaardige	406

3.	Voor derden, rechtsverkrijgers van de onwaardige	407
§ 2.	Het nieuwe recht	408
a.	De onbetamelijke gedragingen	408
1.	Automatisme: opzettelijke feiten met de dood tot gevolg	409
2.	Geen automatisme: opzettelijke feiten zonder de dood tot gevolg	411
b.	Gevolgen van de onwaardigheid	413
1.	Gevolgen van de onwaardigheid voor de onwaardige erfgenaam	413
i.	Geen rechtstreekse erfrechtelijke aanspraken op de nalatenschap	413
ii.	Geen onrechtstreekse erfrechtelijke aanspraken	414
2.	De gevolgen voor de erfgenamen van de onwaardige erfgeëchtigde	417
3.	De gevolgen voor de derden-verkrijgers	418
B.	Specifieke gronden tot onwaardigheid	418
§ 1.	Artikel 33, 5e Jeugdbeschermingswet	419
§ 2.	Artikel 745 <i>septies j.</i> artikel 745 <i>octies</i> BW	420
II.	De onwaardigheid bij de conventionele devolutie	420
 Hoofdstuk 3.		
Overgang van de nalatenschap		421
 Afdeling 1. De voorlopige bezitsoverdracht		
I.	Algemeen	422
II.	Kenmerken van de saisine	424
 Afdeling 2. De eigendomsoverdracht en de erfkeuze		
I.	Het optierecht	426
II.	Kenmerken van het optierecht	430
III.	Kenmerken van de uitoefening van het optierecht	431
 Hoofdstuk 4.		
Wettelijke devolutie		435
 Afdeling 1. De ab intestaat erfgeëchtigden		
Onderafdeling 1. De 'gewone' wettelijke devolutie		
I.	De bloedverwanten	437
A.	Wie is een erfgeëchtigde bloedverwant?	440
§ 1.	Principe: juridisch vastgestelde afstamming als sleutel tot erfgeëchtigheid	440

a.	Algemeen	440
b.	Adoptie	443
1.	Volle adoptie	444
2.	Gewone adoptie	445
§ 2.	Uitzondering: aanspraken op de nalatenschap zonder juridische vaststelling van de afstamming	446
B.	Toewijzingsregels	449
§ 1.	Toewijzingscriteria: orde, graad en lijn	449
a.	Orde	450
b.	Graad	452
c.	Lijn	453
§ 2.	Toewijzingsregels tussen de bloedverwanten	454
a.	Regel 1: prioriteit van de ordes	454
b.	Regel 2: prioriteit van de graden binnen dezelfde orde	456
1.	Algemeen	456
2.	Een bijzonder geval: de toewijzing binnen de tweede orde	458
c.	Uitzondering op de orden- en gradenprioriteit: kloving	459
1.	(Gewone) kloving	460
2.	Kleine kloving	465
d.	Uitzondering op de gradenprioriteit: plaatsvervul- ling	466
1.	Techniek	466
2.	Toepassingsvoorwaarden	471
II.	De langstlevende partner	476
A.	De erfrechtelijke aanspraken van de langstlevende echtgenote ...	478
§ 1.	Voorwaarden om te erven	479
a.	Niet uit de echt of van tafel en bed gescheiden	479
b.	Geen afstand gedaan van de ab intestaat erfrechte- lijke aanspraken	481
§ 2.	De omvang van de erfaanspraken	484
a.	De langstlevende echtgenote komt op met afstammelingen van de overledene	484
1.	Algemeen	484
2.	Caveat: tegenwerpelijkheid van de afstamming ...	488
3.	Compensatiemaatregelen ten voordele van (bepaal)de afstammelingen	492
i.	Bijzondere regels met betrekking tot het erfrechtelijk vruchtgebruik	493
ii.	Assepoesterverplichting	493

b.	De langstlevende echtgenote komt op met andere bloedverwanten dan afstammelingen	496
1.	Algemeen	496
2.	Compensatiemaatregel ten voordele van de ascendenten	501
c.	De langstlevende echtgenote komt op zonder bloedverwanten.	502
d.	Erfrechtelijke aanspraken ongeacht met wie de langstlevende echtgenote tot de nalatenschap komt	502
§ 3.	Bijzondere kenmerken van het erfrechtelijk vruchtgebruik.	503
a.	Bijzondere regels bij de aanvang van het erfrechtelijk vruchtgebruik	504
b.	Bijzondere regels inzake de beëindiging van het erfrechtelijk vruchtgebruik.	506
1.	De omzetting van het erfrechtelijk vruchtgebruik	507
i.	Begrip.	508
ii.	Omzettingsmodaliteiten	509
iii.	Titularissen van het omzettingsrecht	511
iv.	Kenmerken van het omzettingsrecht	514
v.	Waardebepaling van het erfrechtelijk vruchtgebruik	515
vi.	Voorwerp van het omzettingsrecht.	521
2.	Uitsluiting of vervallenverklaring van het erfrechtelijk vruchtgebruik	523
B.	De langstlevende wettelijk samenwonende partner	528
§ 1.	Voorwaarden om te erven	529
a.	De wettelijk samenwonende partner	529
b.	Geen afstammeling van de eerstoverledene.	531
§ 2.	De omvang van de erfrechtelijke aanspraken	532
a.	Een dubbel omschreven erfrechtelijke aanspraak op de preferentiële goederen voor de langstlevende wettelijk samenwonende partner.	532
b.	Compensatiemaatregelen tegenover de erfgerettigde bloedverwanten voor het gedeeltelijke verlies van erfrechtelijke aanspraken.	535
	Onderafdeling 2. De anomale devolutie.	537
	Afdeling 2. De wijze van verdeling van de nalatenschap	538
I.	Wijze van verdeling.	538
A.	Principe: erfrecht in natura	538
B.	Uitzonderingen op het principe van de kwalitatieve gelijkheid. . . .	539

§ 1. Algemeen	539
§ 2. De later opduikende erfgenamen	541
a. Algemeen	541
b. Principiële bescherming voor derden-verkrijgers	543
c. Toepassingsvoorwaarden	544
II. Het voorwerp van de verdeling: de te verdelen massa	546
A. Inleiding	548
B. Algemene kenmerken van de inbreng	549
§ 1. De inbrengverplichting	549
§ 2. De vordering tot inbreng	549
a. Titularis van de vordering tot inbreng	550
b. Wie is tot welke inbreng gehouden?	551
1. Begiftigde zijn van een gift binnen erfdeel of schuldenaar van de <i>decuius</i>	551
i. Algemeen	551
ii. “Gift binnen erfdeel”	551
iii. Schenking van meer dan het erfdeel	552
2. Als erfgenaam ab intestaat tot de nalatenschap komen	555
i. Principe	555
ii. Enkel schenkingen die de erfgenaam zelf heeft gekregen (?)	556
§ 3. De rechtsaard van de inbrengverplichting	564
C. De wijze van inbreng van de giften	565
§ 1. De algemene, “klassieke” inbrengregels	565
a. Inbreng van onroerende goederen	566
b. Inbreng van roerende goederen	569
1. Afwijking 1. Inbreng door mindere ontvangst.	570
2. Afwijking 2. Inbreng aan de waarde van het goed ten tijde van de schenking	571
§ 2. De bijzondere regels voor de inbreng aan en door de langstlevende echtgenote	580
a. Inbreng aan de langstlevende echtgenote	581
1. Regel: inbreng tegenover de langstlevende echtgenote	581
i. Inbreng van onroerende goederen	581
ii. Inbreng van roerende goederen	581
2. Uitzondering: vrijstelling van inbreng na de toestemming van de langstlevende echtgenote	585
i. Algemeen	585
ii. Draagwijdte van de toestemming (tegenover de langstlevende echtgenote)	585

iii. Gevolgen van de toestemming (tegenover de bloedverwanten)	588
b. Inbreng door de langstlevende echtgenote	591
1. Inbreng van onroerende goederen	592
2. Inbreng van roerende goederen	592
Hoofdstuk 5.	
Conventionele devolutie	597
Afdeling 1. Instrumenten van de conventionele devolutie	597
I. Testamentaire devolutie	598
II. Contractuele devolutie: erfovereenkomsten	598
A. Het principiële verbod van erfovereenkomsten	598
§ 1. Principe en <i>ratio legis</i>	599
§ 2. Definitie en constitutieve bestanddelen	600
a. Niet-betwiste bestanddelen	601
b. Twee betwiste bestanddelen	603
1. Rechten in een nalatenschap of in een bestanddeel ervan	603
2. De toekenning, wijziging of afstand van louter eventuele rechten	605
§ 3. Sanctie	607
B. Enkele wettelijke uitzonderingen	608
§ 1. De contractuele erfstelling	609
§ 2. De overeenkomst tot afstand van erfrechtelijke aanspraken	610
a. Artikel 1287 Ger.W.	611
b. Artikel 1388, lid 2 BW	614
c. Artikel 858 <i>bis</i> , lid 2 BW	620
Afdeling 2. De inhoudelijke begrenzing: de reserve.	621
I. Definitie en kenmerken van de reserve	624
A. Definitie.	624
B. Kenmerken van de reserve	624
§ 1. De reserve is een deel van de nalatenschap	625
a. De reserve is slechts een beschermd erfdeel indien en voor zover de erfgerechtigde een ab intestaat erfgenaam is	625
b. De reserve is een <i>pars hereditatis</i> , geen <i>pars bonorum</i>	626
§ 2. De reserve is een kwantitatief en kwalitatief beschermd deel van de nalatenschap	627
§ 3. De reserve verschaft de reservataire erfgenaam een persoonlijk, individueel en eigen betwistingsrecht	629

	a.	De reserve verschaft ‘slechts’ een betwistingsrecht	629
	b.	Kenmerken van het betwistingsrecht	630
	c.	Gevolg van de uitoefening van het betwistingsrecht . . .	632
	§ 4.	De reserve is van dwingend recht	633
II.		De reservataire en de omvang van het reservataire deel	634
	A.	De reservataire	634
	B.	De omvang van het beschikbare deel	636
	§ 1.	De reserve van de afstammelingen	636
	§ 2.	De reserve van de ascendenten	639
	§ 3.	De reserve van de langstlevende echtgenote	641
	§ 4.	Bijzondere hypothese van samenloop van reservataire erfgenamen	645
	a.	De langstlevende echtgenote komt samen met afstammelingen tot de nalatenschap	645
		1. De begiftigde is de langstlevende echtgenote	645
		2. De begiftigde is een derde	646
	b.	De langstlevende echtgenote komt samen met ascendenten tot de nalatenschap	649
		1. De begiftigde is de langstlevende echtgenote	649
		2. De begiftigde is een derde	650
III.		De techniek van de reservebescherming	651
	A.	De techniek van de kwantitatieve reservebescherming	651
	§ 1.	Stap 1. De samenstelling van de fictieve massa	652
		a. De bestaande goederen	652
		b. Toevoeging van de schenkingen	653
		1. Alle schenkingen die de overledene heeft gedaan, moeten worden toegevoegd	656
		i. Enkel schenkingen moeten worden toegevoegd	656
		ii. Alle schenkingen moeten worden toege- voegd	658
		iii. Enkel schenkingen door de overledene moeten worden toegevoegd	663
		2. Voorwerp van de toe te voegen schenkingen	664
		3. Waardebepaling van de toe te voegen schenkin- gen	668
		c. De aftrek van de schulden	669
		d. Appendix: één fictieve massa?	670
	§ 2.	Stap 2. Aanrekening van de giften buiten erfdeel op het beschikbare deel	672
		a. Algemeen	672
		b. De aanrekening en de volgorde van de aanrekening . . .	679
		c. De datum van de gift	680

§ 3. Stap 3. De vordering tot inkorting	684
a. Algemeen	684
b. Kenmerken van de vordering tot inkorting	685
c. De wijze van inkorting	686
1. Principe	686
2. Uitzonderingen	687
B. De techniek van de kwalitatieve reservebescherming	690
§ 1. Algemeen	690
§ 2. Toepassingsgebied van de kwalitatieve bescherming	690
a. Enkel de kwantitatieve reserve is kwalitatief beschermd	691
b. De kwalitatieve reserve beschermt enkel tegen lasten, voorwaarden en modaliteiten opgelegd door de erflater	693
c. De kwalitatieve reserve beschermt enkel tegen beperkingen die gekoppeld zijn aan de overdracht.	695
§ 3. Evolutie: van onbeschikbaarheid naar functionele interpretatie	695
§ 4. De vordering tot nietigverklaring van de last	698
IV. (On)aantastbaarheid van de reserve?	699
A. De aantasting van de ascendentenreserve	701
B. De aantasting van de reserve van de langstlevende echtgenote ...	701
DEEL III.	
GIFTEN	705
Algemene bibliografie	707
Inleiding	709
Afdeling 1. De plaats van de giften in het verbintenissenrecht	710
I. Rechtshandelingen onder bezwarende en onder kosteloze titel	710
II. Dienstengiften en kapitaalgiften	712
Afdeling 2. (Slechts) twee manieren om te beschikken onder kosteloze titel	715
I. Twee manieren om te beschikken onder kosteloze titel	715
II. “Slechts” twee manieren om onder kosteloze titel te beschikken?	716
A. Verbod om op andere manieren onder kosteloze titel te beschikken	716
B. De (echte en onechte) uitzonderingen en vermeende uitzonde- ringen	717
Afdeling 3. Dubbel(zinnig)e houding van de wetgever tegenover rechts- handelingen onder kosteloze titel	724

Hoofdstuk 1.

Giften (algemeen) 727

Afdeling 1. Constitutieve bestanddelen van een gift 727

I. De constitutieve elementen 730

A. Materieel element 731

B. Intentioneel element 732

II. De constitutieve elementen en de kwalificatie in de praktijk 733

A. Algemeen 733

B. Gronden waarop de kwalificatie schenking wordt geweerd 735

III. Het bewijs van de gift 738

Afdeling 2. Algemene grondvereisten voor giften 741

I. Inhoudelijke geldigheidsvereisten 741

A. Toestemming 745

§ 1. Een volwaardige wilsvorming 746

a. Gezondheid van geest: de “theorie van de versterkte
toestemming” (gecontesteerd) 746

b. Het bewijs van de ongezondheid van geest 750

1. Bewijslast en bewijslastverdeling 750

2. Bewijsmiddelen 753

§ 2. Een wil, vrij van gebreken 759

a. Dwaling 761

1. Toepassingsvoorwaarden 761

2. Toepassingsgeval: dwaling over de beweegreden . . . 764

b. Bedrog 765

1. Toepassingsvoorwaarden 765

2. Een bijzonder toepassingsgeval: captatie en
suggestie 767

c. Geweld 768

B. Bekwaamheid 770

§ 1. Beschermende rechtsonbekwaamheid 774

a. Algemene rechtsonbekwaamheid 774

b. Relatieve rechtsonbekwaamheid in specifieke
relaties 775

1. Algemeen 775

2. Rechtsonbekwaamheid om te beschikken ten
voordele van de voogd 778

3. Rechtsonbekwaamheid om te beschikken ten
voordele van de bewindvoerder of een gerechte-
lijk mandataris 779

4. Rechtsonbekwaamheid om te beschikken ten
voordele van dokters of verzorgers 782

§ 2. Beschermende handelingsonbekwaamheid 785

a.	Inleiding.....	785
b.	Handelingsonbekwaamheid om te beschikken.....	787
1.	De handelings(on)bekwaamheid van de beschermde persoon om te beschikken	787
i.	Minderjarigen.....	787
ii.	De meerderjarige beschermde personen	787
2.	De (on)mogelijkheid om de handelings- onbekwaamheid op te vangen.....	799
i.	Oud recht.....	799
ii.	Nieuw recht	803
c.	Handelingsonbekwaamheid om te ontvangen	806
1.	Algemene regeling	806
2.	Uitzondering: ascendentenaanvaarding bij schenking aan een minderjarige.....	809
§ 3.	Het speciale geval van giften aan rechtspersonen.....	811
C.	De oorzaak	815
§ 1.	Het begrip oorzaak	816
a.	Verschillende causaliteitstheorieën.....	816
b.	De recente rechtspraak van het Hof van Cassatie.....	818
§ 2.	De functies van de oorzaak	820
a.	De totstandkoming van de gift.....	820
1.	De dwaling over de oorzaak	820
2.	De geoorloofdheid van de oorzaak.....	820
b.	Het voortbestaan van de gift (?).....	825
II.	Regeling inzake ongeoorloofde en/of onmogelijke voorwaarden	833
A.	Algemeen.....	833
B.	Evolutie in de rechtspraak	837
III.	Ontbinding van giften.....	841
A.	De ontbinding van de gift wegens niet-uitvoering van de last ...	843
§ 1.	Toepassingsvoorwaarden	843
a.	Last	844
b.	Niet-uitvoering van de last	846
§ 2.	De vordering tot ontbinding	848
§ 3.	Gevolgen van de ontbinding	849
B.	De ontbinding van de gift wegens ondankbaarheid.....	849
§ 1.	Gronden van ondankbaarheid.....	850
§ 2.	De vordering tot ontbinding wegens ondankbaarheid	857
§ 3.	Gevolgen van de ontbinding	859
 Hoofdstuk 2.		
Schenkingen.....		
		863
 Inleiding		
		865
Afdeling 1. Een schenking is een overeenkomst.....		
		865

I.	De schenking is een overeenkomst, geen akte	865
II.	(Andere) bijzondere kenmerken	866
Afdeling 2. Specifieke aandachtspunten inzake de totstandkoming.....		869
I.	Het voorwerp van de schenking	869
II.	De vormvereisten van de schenking	871
A.	De notariële schenking	872
§ 1.	Formalisme in de eerste graad	872
§ 2.	Formalisme in de tweede graad.....	874
B.	De alternatieve schenkingsvormen.....	878
§ 1.	De handgift	880
a.	Definitie en historiek	880
b.	Alternatief formalisme: de <i>traditio</i>	881
1.	Voorwerp van de handgift.....	881
2.	Vormen van <i>traditio</i>	882
3.	Modaliteiten van de handgift	886
c.	Bewijs	886
§ 2.	De vermomde schenking	887
a.	Definitie en geldigheidsvoorwaarden	887
b.	Gevolgen van de ontdekking van de vermomming	889
§ 3.	De onrechtstreekse schenking.....	890
a.	Definitie	890
b.	Geldigheidsvoorwaarden	894
C.	Sanctie bij de niet-naleving van de opgelegde vormvereisten.....	895
§ 1.	Absolute vernietigbaarheid gedurende het leven van de schenker	895
§ 2.	Relatieve vernietigbaarheid na het overlijden van de schenker	897
Afdeling 3. Een schenking is een overeenkomst waarbij het geschonken goed dadelijk wordt overgedragen		898
I.	Principe en draagwijdte	898
II.	Implicaties voor de modaliteiten van de schenking.....	902
A.	De schenking onder opschortende voorwaarde	903
B.	De schenking onder opschortende termijn	905
Afdeling 4. Een schenking is een overeenkomst waarbij het geschonken goed onherroepelijk wordt overgedragen		908
I.	Afbakening ten opzichte van andere rechtsfiguren	909
II.	Toepassingsgebied	910
A.	<i>Ratione temporis</i>	910
B.	<i>Ratione materiae</i>	910
C.	<i>Ratione personae</i>	911
III.	Toepassingsgevallen	913
A.	Artikel 944 BW: schenking onder potestatieve voorwaarde.....	913
B.	Andere wettelijke toepassingsgevallen.....	919

C.	Andere toepassingsgevallen	921
§ 1.	Schenking onder ontbindende termijn	922
§ 4.	Sanctie bij een schending van de onherroepelijkheid	924
Afdeling 5.	De modalisering van schenkingen – clausules	924
I.	Het Ferrarisyndroom	925
II.	Het heksensyndroom	926
III.	Het naaktheidssyndroom	928
IV.	Het baronsyndroom	929
V.	Het dynastiesyndroom	929
Hoofdstuk 3.		
Testamenten		
933		
Afdeling 1.	Constitutieve kenmerken van het testament	933
Afdeling 2.	Specifieke aandachtspunten bij de totstandkoming	937
I.	De omvang van het legaat	937
A.	De kwalificatie van de legaten	937
B.	Gevolgen van het onderscheid	939
II.	De aanduiding van de legataris	940
A.	De legataris moet bestaan	940
B.	De legataris moet bepaald/bepaalbaar zijn	941
C.	De legataris moet door de erflater aangeduid zijn in het testament	941
III.	Vormvereisten van het testament	942
A.	Vormvereisten	942
§ 1.	Het openbaar testament	944
a.	Dictee door de erflater	946
b.	‘Op papier opgemaakt’ – notarieel schrijven	947
c.	De lectuur	948
d.	Ondertekening	948
e.	Vermelding van de verrichte formaliteiten	949
§ 2.	Het eigenhandig testament	951
a.	Het eigenhandig geschrift	952
b.	De dagtekening	954
c.	De handtekening	957
d.	Toevoegingen, wijzigingen en doorhalingen	958
§ 3.	Het internationaal testament	959
a.	Vormvereisten	960
1.	Op straffe van vernietigbaarheid voorgeschreven vormvereisten	960
2.	Niet op straffe van vernietigbaarheid voorgeschreven vormvoorschriften	961

b.	Conversie van een vernietigbaar authentiek testament in een internationaal testament	962
B.	Gevolgen van de kenmerken van het testament	963
§ 1.	Gevolgen inzake bewijs van een testamentaire beschikking.	963
§ 2.	Gevolgen inzake interpretatie van testamente	964
a.	De algemene interpretatieregels van artikel 1156 e.v. BW	965
b.	Nuanceringen op de gemeenrechtelijke interpretatieregelen	967
1.	Verbod op interpretatie in geval van duidelijkheid	967
2.	Voor de naar voren geschoven interpretatie bestaat er een geschreven basis in het testament . . .	968
Afdeling 3.	Herroepelijkheid van het testament of het legaat	969
I.	Algemeen.	969
II.	Uitdrukkelijke herroeping bij testament	970
III.	Impliciete herroeping	971
Afdeling 4.	Modalisering van de legaten – clauses	973